

„Textilben utazom”

Összefésült monológ

1954. október 24-én születtem Karcagon. A hely nagyon fontos dolog, egyrészt mert nagyon meghatározó az embernek a szülőhelye, másrészt mert ugyan nincsen bennem kun vér, mégis oda csöppentem, köztük növekedtem. Talán anyukámban van valamennyi, mert ő meg a Hortobágy szélén, Nagyiványon nőtt fel. Amikor férjhez ment apukámhoz, aki egyébként jáász ember, akkor került oda és tizenhét éves koromig ott éltünk.

Négyéves voltam, vagy négy és fél, amikor a nagynéném vigyázott rám, éppen érettségi szünet volt, ő és a fiúja megtanítottak olvasni. A memoritereket mind tudtam kívülről, amiket nekik kellett érettségire olvasniuk. Mert ugye ott biflázták és én sokkal hamarabb megtanultam, mint ők. Ilyen módon Arany János balladáit, meg hát szinte mindent megtanultam. Ezután nem sokkal beíratk a könyvtárba, a gyerekkönyvtárba, ami nem messze volt a házhoz, amiben laktunk. Akkor én szép sorban – úgy gondoltam, hogy úgy kell –, ahogy ezek a könyvek sorba vannak rakva a polcokon a könyvtárban, mind elolvastam. Ehhez később is ragaszkodtam valahogy, mindent el akartam olvasni. Már úgy kerültem suliba, hogy tudtam olvasni. Ez nem volt olyan nagyon jó, de ettől függetlenül sem azt nem szoktam tanácsolni szülőknak, hogy tanítsák meg, sem azt, hogy ne tanítsák meg a gyereket olvasni, mert vannak ilyen helyzetek, hogy megtanul, aztán kész. Onnan kezdve nagyon sokat olvastam. Nem voltam egy magányos kisgyerek, nem azért. Egyszerűen ez volt az egyik fő tevékenységem. Mindenesetre, nem ártott meg egy olvasmányélmény sem, mert úgylis azt olvas ki mindenből az ember, ami benne van, mármint saját magában.

Elkezdtem ugyanebben az időben zenélni is, csellózni. Akkoriban kezdődött a Kodály-módszer, hogy minél korábban tanítsák zenélni a gyerekeket. A nagynéném szintén csel-lőzött, az ő tanára kijött az óvodába és kiválogatta a gyerekeket. Zenei óvodába kezdtünk járni, az volt akkor a lényeg, hogy rögtön adtak az ember kezébe valami hangszert. Akkor még ez volt a módi, nekem jó volt. Szóval egy negyedes csellóval kezdtem, ami akkora majdnem, mint egy egészes hegedű. Mókás volt, meg nagyon élvezetes, meg nagyon büszke voltam erre, mert azért nem minden óvodás járhatott oda. Hatéves koromban németórára kezdtem el járni. Ez azért volt jó, mert egy fantasztikus nénivel ismerkedtem így meg, a némettanárnővel, akit azért kell megemlítek máris így az elején, mert az én élethosszig való

Az interjú 2011 májusában készült, készítette és monológgá szerkesztette Vadász Gabriella.

tanulásomnak ő az egyik elindítója. Egészen élete végéig nagyon jó barátságban voltunk, és ahogy láttam, ő mindig tanult. Pl. hatvanéves korában kezdett el franciául tanulni, angolul meg 55 éves korában, amikor elment nyugdíjba. Én ezt láttam [...] Akkor öregnek gondoltam őt, mert természetesen a korkülönbség abszolút relatív, tehát abban az időben nagyon tűnt, most meg azt gondolom, minekutána elmúltam 55 én is, hogy nem volt Piroska néni öreg, amikor elkezdett angolul tanulni. Ő nagyon sok mindent megtanított nekünk, nem csak azt, hogy mi a „der, die, das”, meg hogyan vannak ezek a nagyon elvetemült különböző idegidők és ragozások. Annak ellenére, hogy otthon is természetesen nagyon sok mindent és hasonlót tanítottak, az egy nagyon érdekes dolog az ember életében, hogy egy külső személy, egy külső felnőtt, milyen meghatározó tud lenni. Tehát nekem ez egy nagyon-nagyon jó indulás volt.

Ott ismerkedtem meg a németórán a legjobb barátnőmmel, aki aztán sajnos meghalt, amikor húszévesek voltunk. De addig elválaszthatatlan barátnők voltunk. Hiányzik, mert tényleg nagyon különleges kapcsolat volt közöttünk. Testvéri, mert ugyan neki is volt testója, meg nekem is, de amikor mi találkoztunk, egyikünknek sem volt a korkülönbség miatt partnere a testvére. Nagyon jó társasági életet éltek a szüleim, a karcagi múzeumigazgatóval is jóban voltak. Amikor Sándor bácsi nyugdíjba ment, jött egy új igazgató, egy fiatalember, aki még éppen nem diplomázott le, amikor kinevezték, de abban az időben ez nem volt probléma. Mi a másik legjobb batárnőmmel, akit Bartha Júliának hívnak és ma néprajzos egyébként, tízévesen érdekes kalandba keveredtünk. Volt egy bejáró nénink, aki csak akkor engedélyezett bármiféle szellemi vagy egyéb fizikai szabadságot, ha megcsináltuk, amit kitűzött nekünk. Ez abban a konkrét esetben egy darab kertföldnek a felásása volt. Juli meg, hogy el tudjunk menni biciklizni, segített nekem ásni. És ahogy ott ástunk, kibukkantak különböző leletek: cserepek meg üvegdarabok meg mindenféle. Nagyon örültünk, mert azt gondoltuk, hogy kincseket találtunk. Lemostuk őket, és már tudtuk, hogy a biciklitúra hova fog vezetni: elmentünk a múzeumba. Bellon Tibor volt akkor az új múzeumigazgató, bekopogtattunk hozzá. Bevittük ezt a két nagy szatyor cuccot, és akkor azt mondta, hogy: „Na, kislányok, üljetek le szépen, és Tibi bácsi elmondja nektek, hogy a szemét és a lelet között mi a különbség”. Ez a beszélgetés nekünk egy nagyon meghatározó élmény volt. Nem tudom, Juli erre hogyan emlékszik. [...] Innen kezdve szabad bejárásunk volt a múzeumba, szabadott ott segíteni és keményen dolgozni. Az igazgató egyébként jellemzően nem volt egy rabszolgatartó típusú ember, hanem nagyon respektálta a gyerekeket is. Mert tényleg jó fej két gyerek voltunk így visszanezve, minden elfogultság nélkül. Ott valami megpecsételődőtt. Gimnáziumban nagyon nagy hatású volt az, hogy akkoriban – a 60-as évek vége felé – indult az önkéntes néprajzi gyűjtők társasága, ami gondolom, most is megvan még. Az egy nagyon jó, aktív társaság volt, behálózta az egész országot. Minden évben volt egy találkozó valahol, és Tibi bácsi elvitt oda. Ez folytatódott itt Pécsen is, mert mikor már ide költöztünk, akkor Andrásfalvy Bertalannal együtt mentünk oda. Ez meghatározott egy csomó mindent. Így azt is, hogy törekedtem a kis mesterségeket megismerni, egy csomó mindent kipróbálni. Karcagon fazekasok, kályhások vannak, és rettenetesen érdekelt az agyag, a föld. Nagyon sokat jártunk a tesómmal együtt oda, műhelyekbe, ő később egy kiváló fazekas lett, népi iparművész. Nekünk ezek a gyermekkori élmények nagyon meghatározóak. Próbálkoztunk sok-sok mindennel. Én nem különösebben involválódtam semmiféle dologba. Talán a szövésbe a leginkább. A kíváncsiságomat megőriztem, tudom azt, hogy nem lehet tökéletesen csinálni mindent, nem is gondolom azt, hogy tudok szőni, vagy hogy tudok ezt vagy azt profin csi-

nálni, de törekedtem, hogy megismerjem minden csínját-bínját a különböző technikáknak, persze törekvésem az, hogy mindent jól megtanuljak, hogy csinálhassak valamit magamnak. Ez az öltözködésemre is nagyon érvényes: a mai napig nem szeretek olyasmit hordani, ami visszaköszön az utcán. Szeretek egy-két dolgot követni a divatban, de a saját stílusomat próbáltam megtalálni. Az viszont nagyon szórakoztatott mind a kettőnket a testvéremmel, Ágival, hogy meg tudtunk szinte mindent csinálni, és hogy egyedi volt mindenünk, és mindenkinek tetszett.

Ezt csak azért mesélem el, mert minden, amit én úgy gondolok, hogy csinállok, az valahogy ezekkel a dolgokkal is összefügg. [...] Ahogy engem tovább pöccintettek azok az emberek, akik azt mondták, hogy megmondják, mi a szemét és a lelet közötti különbség, és valamennyire hittek abban, hogy ha egy tízéves gyereknek ezt elmondják, azzal elültetnek egy magot. Azt gondolom, hogy aztán engem ezek az indíttatások, amik értek, nagyon meghatároztak. A szüleimet kellene előrevenni, meg a nagyszüleimet, szóval nem szép, hogy most ezeket a külső embereket emlegettem először, mert a szüleim voltak mégis a legnagyobb hatással rám. Csak azt is ki kell hangsúlyozni, hogy nagyon sokszor éppen a közelség az, ami nem biztos, hogy azon nyomban világossá teszi az embernek, hogy onnan is miket kapott. Ahhoz kell egy distancia, hogy az ember ezt megtudja. Azt hozzáteszem, hogy a facebookon, ahol van ilyen kérdés, hogy ki inspirált az életedben, természetesen a szüleimet írtam be, mert nagyszerű szülők, nagyon inspiratív emberek. Az „idegenek” nagyon feltűnően hatnak ránk, mert valahogy másképp látjuk őket. Ezt be kell látni. Mindenkinek van elképzelése a gyerekkorában, hogy mi szeretne lenni, és mégis merrefelé haladna – mindenkinek van jövőképe. Most is van szerintem, csak nagyon sok csüggeteg fiatallal találkozom, akik nem tudnak a pénzen kívül más jó motivációt elképzelni. Azt gondolják, hogy nem jó most Magyarországon élni, és inkább elmennek Angliába mosogatni. Nem ítélem el egyébként egyáltalán, mert nagyon sok mindent lehet eközben tanulni. De nagyon sokan arra gondolnak, a legfontosabb, hogy legyen pénzem, hogy meg tudjam venni a javakat. Most nem a betevőről van szó, hanem azokról a nagyszabású, mindenhonnan sugalmazott igényekről, amik nekem igazából sosem voltak a sajátjaim. Szerencsém is volt, mert azért tisztességes bőségben nőttem fel, egy olyan családban, ahol ezek a körülmények adottak voltak. Egyáltalán nem voltak gazdagok a szüleim. A bőséget arra értem, hogy például volt idő rá, gyerekekre, meg volt németóra, meg volt Tibi bácsi, meg volt mindenféle elfoglaltság, voltak bulik. „Bulizósak” voltak a szüleim, nagyon szerettek összejönni a barátaikkal. Most azt mondjuk, hogy buli: együttlét, ahol beszélgettek, ettek, ittak, egymás kedvére készítették mindenféle finomságokat.

Szellemi ember voltam tulajdonképpen. Nem tudnék nagyon olyan területet mondani, amiben nem indulhattam volna el. Mert elindultam fizikaversenyen, matekversenyen, és ugyanakkor magyaron is, jó eredményekkel. Ezzel most nem dicsekedni akarok, mert nem gondolnám azt, hogy nagyon különleges képességekkel lettem volna megáldva. Rendben voltak a képességeim. Úgy érzem, hogy az nagyon fontos, hogy minden gyerekben van egy csomó ilyen, csak úgy kellene valahogyan intéznie a sorsnak, hogy találkozzon olyan élesztő emberekkel, vagy olyan inspiráló helyzetekkel, hogy merje ezeket élni, kipróbálni. Az életben nagyon fontos volt, hogy ezek a találkozások létrejöttek. Ezek nélkül valószínűleg úgy általánosságban történtek volna velem a dolgok, egyvalamire álltam volna rá, és abban valószínűleg jó lettem volna. De akkor ezek a gazdag élmények, legalábbis egy részük, biztosan kimaradtak volna.

Karcagon voltam gimnazista három évig, aztán itt érettségiztem Pécsen, a Nagy Lajosban. Akkor költöztünk ide. Itt is nagyon izgalmas, inspiratív emberekkel találkoztam. Ez egy teljesen más közeg. Nagyon-nagyon nagy különbségek vannak az életmódból meg mindenféle adottságból adódóan. Másképpen alakulnak az emberi sorsok, az emberi jellemek is. Nyilvánvaló, hogy kölcsönhatásban vannak a környezeti meg egyéb dolgok. Itt egy teljesen más típusú emberközeggel kerültem kapcsolatba, ami meglepett. De jól vettem az akadályt, bár szenvedtem egy kicsit tőle. Ez nem volt rossz vagy jó, más volt.

Olyan harmadikos gimnazista koromban anyukám barátnőjétől kaptam egy könyvet. Albert Schweitzertől az *Életem és gondolataimat*. Akkor határoztam el, hogy valami ilyesmivel akarok foglalkozni. Én igazából pszichológus akartam lenni, de nem ekkortól, hanem anyukám tanult korábban pszichológiát, és találkoztam ilyen tárgyú könyvekkel otthon. Nagyon izgatott. Albert Schweitzer nyomán missziós orvos akartam lenni. A 72/73-as tanévben érettségiztem, a következőben jelentkeztem az orvosi egyetemre. Nem vettem fel, de igazából nem azért, mert a tanulmányi eredményem meg az ott elért eredményem rossz lett volna, hanem engem egyszerűen nem akartak felvenni orvosi egyetemre. Az egyik tanár, aki felvételiztetett, meg is mondta. Az volt a gond, hogy a politikai helyzet volt olyan, amiről ugyan nem beszélt soha senki nyíltan, de voltak emberek, akiknek a gyerekeik előmenetelének ellehetetlenítésén keresztül próbáltak ártani. Apukám miatt történt ez, azt mondta a felvételiztető, hogy ide, amíg X professzor lesz itt az egyetemen, engem biztosan nem fognak felvenni. Úgy gondolja, hogy menjek inkább Szegedre vagy Debrecenbe. Ez a POTE-n történt. Nem sajnálom egyébként, mert gazdagabb így az életem.

Nem mentem máshová, ebbe belenyugodtam. A Fül-Orr-Gégészeti Klinikán kezdtem végül dolgozni, gyógypedagógiai vonalon. A nagyothallókkal kezdtem el foglalkozni. Pszichoaudiológus lettem igazából. A nagyothallók speciális vizsgálatával foglalatostkodtam másfél évtizedig. 81-ben meg kikerültem Hollandiába. Ez abban az időben szinte csodaszámba menő dolog volt. Volt egy ösztöndíjam, amit személyre szólóan kaptam. Ott tanultam integrált pszichológiát meg pedagógiát. Nagyon érdekes dolog volt, mert itthon még nem volt, szerintem még most sincs. Ezen már túlléptem, már nem hiszek az integrációban, én abban hiszek, hogy időt kell hagyni az embereknek. Időt kell hagyni arra, mondjuk, ha egy gyerekről van szó, hogy fejlődjön, és saját magához képest kell kitalálni neki az ütemet, a módot. Némelykor lehet integrálni, olyan módon, hogy az ne legyen számára feltétlenül kínos nyomás, hanem mindig egy kicsikét magasabbra kell tenni a mércét, de nem annyira, hogy mindig át kelljen alatta bújni, tehát hogy ne tudja megugorni. Gondolok mondjuk a cigányokra is most egyben. A szakadékot nem lehet átugrani, ez a tapasztalat. A későbbiekben foglalkoztam olyan csoportokkal, ahol ez nagyon is kiviláglott, lépéseket kell tenni, még hozzá egymást követő lépéseket.

Amikor én a nagyothallókkal foglalkoztam, utána képeztem magam, mint terapeuta, sőt közben is. [...] Belekóstoltam a jogi tanulmányokba, mert akkor csak azon a vonalon lehetett írásszakértéssel foglalkozni. Érdekelt az írásvizsgálat, a rajz, egyáltalán hogy hogyan nyilvánulunk meg, és mit lehet abból valóban kiolvasni. Mennyire egyéni, nyilván tudjuk, hogy nagyon. Az nagyon én vagyok. Ez volt ott a motiváció. És ezt fel tudtam használni a gyerekvédelemben. Ez egy viszonylag nagyobb ugrás, de amikor a művészeti szakközépiskolában voltam egészségnevelő és iskolapszichológus, gyermekvizsgáló, akkor például nagyon jól jött.

Ez a korszak 1999-től nyolc évig tartott. Nagyon jól tudtam hasznosítani ezt a tudáso-
mat, egyébként mindent, amit időközben felhalmoztam, tudtam valahol használni. Amiről
normális ember azt gondolná, hogy „ez hülye, ezt miért tanulja?”. Nem tudtam én se előre,
mi mire lesz jó, biztosan ösztönösen ráéreztem, de nagy hasznát vettem a legkisebb do-
lognak is. Menet közben – hogy tisztában legyek dolgokkal, és tudjak segíteni a klinikán,
például a műtőben, meg aztán az osztályon – egy akkoriban induló kétéves levelezős ápoló-
képzésre elmentem. Akkor, amikor ez már megvolt, a főnököm, aki nagyon sok plasztikai
műtétet csinált, kinyilvánította, hogy neki nagyon kellene kozmetikus. Én, bár viccesen,
de mondtam, hogy „Professzor úr, elmegyek, azt is kitanulom!”, ha van rá lehetőség. Azt
mondja: „Anikám, nyugodtan, kérdezze meg, hogy lehet-e!” Megkérdeztem, és azt mon-
ták, hogy nem lehet már, mert csak nappali képzésben lehetett csinálni, és ott megvolt egy
korlát, hogy meddig lehetett beállni ipari tanulóknak. Ilyen helyzetekben én szoktam még
egyet, hármat vagy ötöt kérdezni, amitől sikítófrászt szokott kapni a kérdezett, hogy miért
nem hagyok neki békét, mikor már megmondta, hogy nem lehet. Ekkor végül is kiderült,
hogy azért van valami lehetőség, miniszteri rendelet van rá, hogy miniszteri engedéllyel
részlet lehet venni a képzésben. Elkezdtem ezt és megtanultam. Kiképzett kozmetikus vagyok
és ezzel arattam Amerikában, amikor kint éltünk, mert ebből éltem, ott kozmetikusként és
masszőrként dolgoztam.

Most ötvenhat éves vagyok, tehát tizenhét éves koromtól még mindig tanulok. A magyar
szakot is elvégeztem. Aztán pedagógia szakot végeztem, mert elkezdtem tanítani felnőttkép-
zésben, és úgy éreztem, hogy híjával vagyok egy pár olyan dolognak, amire szükségem van.
Abban reménykedtem, hogy ebben nagyon sokat segít a pedagógia szak elvégzése. Ki kell
mindenkít ábrándítsak, aki azt gondolná, hogy igen, mert sajnos nem. Bár sokat tanultam,
de ez csak azért volt hasznos, mert kicsit strukturálta a tudásomat, meg időben kicsit szorí-
tottak a vizsgák, és például kihoztam könyveket, elolvastam őket, és az nekem adott egy lö-
kést, hogy más is elolvassak. Ilyen szempontból nagyon jó volt. Aztán újabb pszichoterápiás
képzéseken vettem részt: pszichodráma, játékerápia, gyerekpszichodráma. Aztán művészet-
terápia. Művészetterápiát hallgattam Amszterdamban is, itt még nem volt, tehát nem lehetett
ezt ilyen ekvivalenciaeljárással érvényesíteni, nem is lett volna rá nagy szükségem, de dol-
goztam vele. Beépítettem a munkámba, mert a gyerekklínikára jártam gyerekekhez: nagyon
beteg, főleg gyógyíthatatlan betegekhez. Ma már nem tudnám csinálni. Lelkileg akkor vol-
tam olyan fázisban: még nem volt gyerekem ebben a bizonyos tekintetben nagyon izgalmas
időszakban. Inkább azt mondom, hogy nagyon érdekes volt. Ott kezdtem el megtanulni egy
bizonyos segítséget, egyfajta segíteni akarást. Azon mindenki átesik, aki segítők foglalkozású,
hogy először nagyon akarsz, és azt hiszed, hogy tudsz is segíteni. Vagyis azt gondold, hogy
te tudod megmondani, hogy mivel segítesz, de ez nem így van. 81-ben kaptam egy lökést
Kézdi Balázs professzorral való találkozásomkor, aki akkor még főorvos volt Szigetváron.
Őneki volt egy odapöccintett mondata egyszer. Kérdezte, mit csinálok, mire elmondtam,
és mondta, hogy: „Nem, ez így nem helyes [...]”, ahogy én gondolom. Akkor elkezdtem
gondolkodni. Nem mondta meg, hogy hogyan helyes. Írt egy könyvet, aminek *Negatív kód* a
címe – mert öngyilkossággal foglalkozott –, és én ezt úgy nevezem, hogy ez egy pozitív kód
volt, amit tőle kaptam. Ezt is köszöntem meg neki, amikor meghalt és emlékülést tartottunk
a tiszteletére. Volt egy előadásom, és elmondtam, hogy ez egy pozitív kód volt a számomra.
Onnan kezdve kezdtem el én olyan segítők lenni, mint amilyen most vagyok.

82-ben, amikor Hollandiából először hazajöttem, megkerestem az akkori igazgató professzor urat a gyermekklinikán, és amikor aztán végleg hazajöttem, elkezdtem ott dolgozni a gyerekekkel. 85-ben még az volt a helyzet, hogy nem mehetett be az anyuka a gyerekéhez, csak ugyanakkor, mint mások. „Rend” volt. Csak meghatározott látogatási időben, csak napi két-négy órában, és nem is minden nap. Nagyon elhanyagottak voltak a gyerekek. Volt, aki beszökdösött. De most már elképzelni sem tudjuk, hogy mennyire autokrata módon működtek ezek a dolgok. Nagyon-nagyon szomorú képet mutatott egyébként az egész egészségügyi rendszer lelki oldala. Ezért gondoltam, hogy bejárok. Van egy olyan terápia, amit én egy német professzornőtől tanultam, úgy nevezik, hogy integrált babaterápia. Ebben az esetben az integráció azt jelenti, hogy többféle módszert összeráz. Ez egy pszichoanalitikus terápia. Ezt valahogy úgy módosítottam, hogy nem vittem a kész babákat, hanem együtt varrtuk meg őket. Ez úgy alakult ki, úgy hozta az élet, hogy ott nem volt szabad kintről bevinni dolgokat, mert a steril környezet fontos volt a gyógyulásban, mert elsősorban rákos beteg gyerekekről volt szó. Az ott talált frottírtörülközőkből, „levitézlett” műtöslapedőkből, vagyis amit lehetett nélkülözni és fölszabdalni, abból kezdtünk el dolgozni. Hozta magával ez a helyzet az ott készülést, ottani babakészítést. Csakhogy fiúcskák is voltak, ők meg általában nem nagyon akartak babát készíteni. Fiúbaba néha még készült, de hát fiúk fiúbabával sem babáznak, úgyhogy maradtak az állatok. Aki kutyakedvelő volt, az kutyust csinált, de zömében macit akartak. Szépen beleástam magamat, és elkezdtem tökéletesedni a macigyártásban. Persze túlzás ezt tökéletesedésnek nevezni, mert teljesen amatőr macoid kinézetű rettenetek készültek. Nagyon kellemes kis társaságok jöttek össze néha, ha többen voltak a kórteremben. Mindannyian csináltak macit és egymás kedvére is készítettek. Volt, hogy kicserélték vagy egymásnak adták őket. Megrázó történetek is voltak persze, mert volt, aki például az előző héten még készített macikat, de időközben meghalt. A gyerekek erről tudomást szereztek, és néha elküldték neki a maciját. Voltak szülők, akik el is temették a gyerekükkel, attól függetlenül, milyen típusú emberek voltak, mennyire voltak nyitottak az ilyen dolgokra. Nagyon érdekes, hogy mindenki spirituálisá vált ebben a helyzetben, mert hogyha megsuhintja az embert az elmúlás, meg egyáltalán akkor is, ha mégis életben marad egy kisgyerek egy ilyen betegség után, megváltozik a család élete. Azért nagyon érezhető, hogy ha nem is jogerős az ítélet, de valószínű, hogy van Isten. Ezt ott nagyon lehetett érezni. A gyerekek meg nagyon spirituálisak. Persze különböző rituálék is kialakultak. Adott számukra egy ismerős közeg, egy kórterem, és természetesen hetekig-hónapokig együtt vannak, megismerik egymást: kedvelik vagy nem kedvelik egymást – mindegy, együtt vannak. És mindegyiknek van valami jellegzetessége, szokása. Volt egy kisfiú például, aki, ha fájt neki valamije vagy nem volt jól, akkor csinált egyfajta mozgást. Felhúzta a kis lábát, és hintáztatta magát, teljesen önkéntelenül. De addigra már megismertük, tudtuk, hogy mire van szükség, hogy mi minek az előzménye. Az ő halálhírére közvetlenül senki nem mondta meg a gyerekeknek, de hát eltűnt Tamás. Először úgy van, hogy ott azért mondanak nekik valami mesét, például, hogy most elviszik külön szobába, másik emeletre, másik osztályra, haza vagy valahová. És egy másik kisfiú kezdte el ugyanezt a mozgást aznap. Aznap, amikor Tamás meghalt. Én tudtam, hogy mi van. Szóval nagyon éreztem, hogy miről van szó. Annyira megrázóak ezek, ezért nem is igyekszem csinálni ilyesmit, pedig most éppen nyílt egy gyerekhospice-ház, amihez valami kicsi közöm nekem is volt még anno, mert éppen Polcz Aleine-nél írtam az egyik szakdolgozatomat a gyerekhospice-szal kapcsolatosan. Így kezdődött. Amikor elmentünk külföldre, természetesen minden itthoni tevékenységem felfüggesztődött. Kint egy szabadnapom volt

a munkahelyemen, akkor egy Christian Help nevű szervezetben voltam önkéntes, és egy gyerekhospice-ban is dolgoztam, és ott folytattam a baba- meg a macivarrást.

91-től 97-ig éltünk kint Amerikában. A férjem, aki itt az egyetemen professzor, ő ment ki. [...] Egyrészt ott csinálta a PhD-ját, mert az még nem volt itthon lehetséges, ugyanakkor tanított is odakint, mert megvolt már csomó mindene hozzá, már adjunktus volt, kint pedig alkalmazták, mint tanárt. Követtem, mint tisztességes asszony követi az urát. Megvolt a lehetőség, odakint lehetett dolgozni. Minden kinti barátunk mondta, hogy „Ááá, nem fogsz kapni munkavállalási engedélyt!”. Sokan mondták, akik mind próbálkoztak, vártak, és évek óta nem sikerült a feleségnek, férjnek hozzájutnia, attól függően, hogy melyik volt a követő ember a házaspárokban. Általában magyarok, mert azokkal ott rögtön megismerkedtünk, de az amerikaiak sem biztattak. Egy másik városba kellett elmenni, Pittsburghbe, Pennsylvaniába az engedélyért. Eljött velünk egy olyan férfi, aki egy abszolút negatív beállítottságú ember, és mondta, hogy „Jól van, menjünk el, bár kidobott pénz” – tegyük hozzá: odakint azért nem volt egy tétel a benzinköltség –, „mi bemegyünk a piacra és veszünk harcsát, harcsapörköltet főzünk. Praktikusán oldjuk meg az utat. Te meg, Anikám, majd bemész, és elmondhatjuk, hogy ott is jártunk! Nyugodjál már meg, az Ilcsi se kapta meg meg a Gabi se kapta meg, aki kérte, senki se kapta meg”. Én, az esélytelenek totális nyugalmával, ültem ott és váraкоztam a kínai többség között, akik szintén folyamodtak mindenféle engedélyért, és azt gondoltam, hogy úgy megyek oda a pulthoz, amikor szólítanak, hogy meg akarom kapni. Van énnekem egy ilyen nagyon érdekes lelkiállapotom, amit ilyenkor be szoktam magamon kapcsolni. Ehhez a gondolathoz tudnám hasonlítani: „Engem az nem érdekel, hogy te mit mondasz, az a te agyadban van, az én agyamban az van, hogy én mit szeretnék”. Ez az életem folyamán nagyon bevált, és azt gondolom, hogy a jó imához hasonlatos. Habár én nem imádkozom ekkor effektíve, legalábbis nem minden esetben. Akkor ott ültem, és egyszer csak egy nagyon helyes fiatalember odaszólitott és adott egy elég sok oldalból álló kis paksamétát, hogy ezt töltsen ki. Sorban állás volt, de azt mondta, ha kész vagyok, akkor soron kívül adjam neki oda. Ebben a lelkiállapotban válaszolgattam a kérdésekre. Elovasta gondolom, és mondta, hogy menjek vele. Hátramentem. Ez nekem nagyon jó érzés volt, hogy hátravitt, mert azt jelentette, hogy fényképezni fogják az embert, és fog kapni egy kártyát. Tehát meg fogja kapni az engedélyt. Ezzel igazolhatom majd, hogy van munkavállalási engedélyem, és nem feketén dolgozom. Öt évre kaptam meg, amit egy évre szokásos. Rendes amerikai iparengedélyt is kaptam aztán, amire szintén senki nem adott volna öt fillért, és hideg vizet nem ivott volna rá.

Minden évben hazajöttem a fiammal, Zsombival egy-két hónapra Amerikából, ehhez ragaszkodtam, a nagyszülők miatt is, meg vágytunk haza. Megismerkedtem az egyik ilyen alkalommal egy nővel, akinek macilukasztóval szintén ki volt lukasztva a névjegye. Vele egy más vonalon elkezdtünk macizni. Elkezdtünk gyűjteni meg egymásnak adni információkat, szabásmintákat, és így több száz féle maciszabásmintánk van mind a kettőnknek. Nem egyforma feltétlenül a gyűjtemény, de van egy sáv, ami egyezik, mert egymásnak szoktuk adni, kölcsönözni, a kölcsönzés minden esetben örökbe adást jelent. Ő, Krisztike, egy nagyon fontos személyiség egyébként az életemben, mint barát. Már több mint tizennyolc éve. Akkoriban évente volt egy kézműves táborunk, abban csináltam egy macinapot. Aztán párhuzamosan elkezdett engem érdekelni a hantik medvekultusza – mint olvasó ember, meg mint aki régen „eljegyezkedtem” a néprajzzal rendszeren. Odáig merészkedtem, hogy tanítottam is népművészetet, néprajzot, képeztem is magam e tárgyban, a művészetiben tanítottam és

érettségiztettem is belőle. A művészetiben minden karácsony előtt varrtunk, időnként száz macit, amikor én ott voltam. Ez egy kicsit rituálissá vált, mert olyan macivarrások voltak ezek, amiket egynapos macikiállítás követett. A művészeti az egy különfajta diák, ahogyan mondják, mint a zsiráf az állatkertben: más, mint a többi diák. Kicsit elfajzott macik is születtek, mert nem voltak hajlandóak bevett macikat készíteni. Hasonlítsen is valakire, ott minden volt, szóval nagyon klassz volt. Akkor nagyon felerősödött bennem az, hogy nagyon jó együtt macit varrni emberekkel. És azt találtam ki – ennek a boltnak volt elődje, két hely is a városban –, hogy erre legyen is egy hely. Oda a terápiás részt nem költöztettem még, mert akkor megvolt a helyem a művészetiben, hanem csak egy helyet kerestem a foltvarrásnak, a maciknak és minden másnak, amivel foglalkozom.

A maradékból való építkezésnek a filozófiáját nagyon hamar magamévá tettem, mert végtelenül szeretek valami régi dolgot újjáéleszteni, restaurálni, abban a formában, ahogy van, megtartani. De hogyha az egy használati tárgy volt, az széppé is lett téve. Ez vonzott mindig. Erre nagyon alkalmas technika a foltmunka. Magtaláltam a magyar népművészetben jó pár olyan megoldást, amit ugyan nem hívunk patchworknek, mert az szentségtörés lenne, mert az nekünk egy mai amerikai technika. De hát nem az, mert innen mentek ki azok a technikák, amik fölerősödtek, mint amerikai népművészet, és sajnos, el is giccsestedtek. Textilben „utazom” művészetterapeutaként. Ebben nagyon-nagyon jó analógia a patchwork, mert az eredete a foltozás, a sérült, elnyűtt részek javítása. Sokszor sokkal szebb lesz, meg érdekesebb lesz ezektől a foltoktól. Ez inspirált engem arra, hogy emberekkel megismertessem a patchworköt, tizenhat éve van egy csoportom, akikkel megismertettem ezt a technikát. Minden szerdán összejövünk, és az igazi, kézzel varrott patchworköt csináljuk, főleg maradékból.

Még volt két helye a Brummogdának. Az elsőt fölszámoltam, aztán a másik itt szemben, a Ferencesek utcája nyolcban volt. Terápia is volt ott már, de igazából a patchwork meg a maci voltak a hangsúlyosak. Úgy gondoltam, mivel nagyon szeretnek az emberek velem lenni és velem varrogatni, valószínű, hogy ebből meg lehet úgy élni, ahogyan ott [a Ferencesek utcája 8-ban] egy társnőmmel, egy régész lánnyal csináltuk. Ő szintén nagyon szerette a foltvarrást. Régészként akkor nem dolgozott, most már tanít a CEU-n, úgyhogy ő nagyon jól képzett, jó fej ember, de akkor gyeseen volt, nem dolgozott a gyerekek mellett. Gyártottunk takarókat, megrendelésre mindenféle apró dolgot, és működtettük azt a kis helyet. Az nagyon jó volt. De sajnos beázott, nedves lett, féltünk, hogy bedohosodik, és kerestünk új helyet, berendezkedtünk együtt. De aztán sajnos a férje úgy gondolta, hogy Pestre költöznek, műemlékvédelmes régész volt, és ez felrúgta azt, ami itt volt. Ezt a mostani helyet már kiszemeltem magamnak nagyon régen. Ez egy ügyvédi iroda volt, és nem tudtam, hogy megy a gazdájának, bérlő, övé-e. [...] Csak neki mondtam, ennek a bácsinak, hogy szóljon, ha felszámolja, mert akkor én átveszem tőle. Ez nyolc évvel ezelőtt meg is történt. Átköltöztem, de nem teljesen, mert akkor bent voltam még a művészetiben, és nem volt rá szükségem annyira. Úgy éreztem, hogy ez az udvari kis újabb helyem, meg a Réka nélkül, nem jó, már nem volt ugyanaz. [...] Egyedül van csomó dolog, amit jó csinálni, de van csomó dolog, ami tényleg kizárólag páros műfaj. Többek között ilyen a varrás is, jobb társaságban. Nagyon fontos az inspiráció, a másik ember jelenléte. Mert amikor az egyik elfárad, a másik képes magával húzni. Most nincs itt mellettem senki, de vannak a barátok, akik néha jönnek.

Egyébként egy komoly életkrízisben kezdtem az egészet itt el – ez is hozzátartozik a Brummogda igaz történetéhez, meg az én igaz történetemhez is. Mindazok mellett, hogy

volt az a két előző hely, azok nem krízisben születtek. Viszont amikor átjöttem ide, és eldöntöttem, hogy összehordok mindent, amit tudok, vagy amit szeretek, vagy szeretnék csinálni, egy olyan környezetet csinálok, amiben nagyon szeretek lenni, mert akkor azt éreztem, hogy megfeneklett az életem. Ért egy olyan magánéleti döbbenet, ami a jéghideg betonpadlóval is felérő valóságot jelentette. Rádöbbsentem, hogy egy jó ideje nem a saját valóságomban élek. Madárnyelven mondtam, de nyilván a párkapcsolatommal volt a gond, mert semmi más nem rengeti meg az embert így, mint az, hogy egy házasságba, egy családba, amit örök érvényűnek hiszek, beleüt a „ménkü”. És úgy üt bele, hogy én azt nem veszem észre. Az is egy eléggé nagy kérdés volt, hogy mi volt az, amit üzent? Én úgy gondoltam, hogy más történik, mint ami történt. Ebbe belebetegedtem, volt egy szívmitétem ekkor. Nem tudtam felmenni az emeletre a művészetiben, különben még most is ott lennék, az biztos. Akkor találtam ki végül is, amit itt csinálok, hiszen négy éve már a birtokomban volt a hely. A barátómtól, akivel itt ügyködtünk, elbúcsúztam, nem bérelte tovább a helyet, és akkor én ide megalkottam ezt. Az volt az alternatíva, hogy vagy valamit kitalálok magamnak – ez eléggé parancsoló erejű volt, de pozitívan érve. Úgy éreztem, van két választásom, az egyik az, hogy továbbra is dörzsölgetem a szememet, hogy milyen szerencsétlen vagyok, én is nagyon sajnálom magamat, hogy milyen szörnyűség, ami történt velem és megkezdem a virtuális sírásást. Vagy pedig... Persze felpattanni nem tudtam erről a jéghideg betonpadlóról, de föltápászkoztam és megnéztem főntről, hogy mi van ott lent. Az elég siralmas volt. Aztán azt találtam ki, hogy itt lehet az imádott patchworköt is művelni, meg itt lehet a művészetterápiás rendelést is csinálni, itt lehet aztán maciklinika, lehet beteg medvéket javítani, és lehet macit varrni. Sorrendben a macivarrás egy kicsit előbb volt, mint a maciklinika. Ezeket a funkciókat szépen lassan be tudja teljesíteni a hely. Itt most már van egy macirezervátum is.

A maciterápia más „tészta”. Ezt én szándékosan nem hirdetem, egyrészt ne stigmatizáljon senkit az, hogy ide terápiára jön, másrészt nem gondolom, hogy feltétlenül el kell nevezni azt terápiának, ami itt majd ténylegesen terápiaként történik. Lehet, hogy ez egy fából vaskarika elképzelés, de én magamból indulok ki, nekem nagyon sokszor volt terápiás egy együttléttel valakivel, vagy egy véletlen találkozás, vagy egy pöccintés, amiket így nevezek, az életem során. Én sem voltam beteg, az sem biztos, hogy ő terapeuta volt, és nem is nevezném terápiának, ami történt. De terápiás volt, tehát nagyon gyógyító erővé vált az a picike valami is, hogy jó volt velem valaki, vagy kedves volt, vagy megszeretett. Az itteni ún. terápia szájról szájra terjedős, nincsen hirdetve. És ez pont jó nekem, abból a szempontból, hogy praktikusán ennyit bírok. Egy vagy kettő páciensem van naponta. Nagyon odateszem magam, nagyon jelen vagyok. Erről szól minden terápia, erről kellene, hogy szóljon, de ez egy nagyon nagy luxus. Luxus anyagilag, mert ha terapeuta vagy, akkor meg kell élned belőle. Nekem is egyébként. De én abban hiszek, hogy ha érvényes az én munkálkodásom, akkor ez be fogja hozni az anyagi megfelelő bőséget is. Olyan értelemben, hogy pont annyi lesz, amennyit bírok, és amennyire szükségem van. Tehát úgy gondolom, hogy kettő ilyen alkalom, meg ugyanazon a napon kettő macivarrás, ez egy optimális bevétel ahhoz, hogy ez a hely fennmaradjon, meg hogy én is fönmaradjak. Ez egy tisztességes állásnak megfelelő összeg, ami így születik. Többet nem szeretnék, de nem is bírnék. Tehát terápiában is az már ilyen mókuserék és hótaposás lenne. Az már engem nem is érdekelne. Van egy csomó lehetőségem a végzettségeimet tekintve, máshol is meg tudnék élni, hogyha kenyérkeresetről lenne szó. Nyugodtan elmehetnék tanítani, mert nem hinném, hogy én ne találnék – akár milyen „öreg” is vagyok – munkát.

Van más is, amit csináltam, csinálok. Például álarckészítés drogprevencióban, drogelve-nős projektben. Meg ott is történt macivarrás. Májustól decemberig tartott minden pénteken egy terápia, amiben fokozatosan egyre közelebb kerültünk a macihoz. Ebben a projektben nem én találtam ki a macivarrást, mert oda tút nem akartam vinni, csak így alakult.

A prevenció nem a városban volt, de városhoz kötődik abban az értelemben, hogy a drogambulanciának, az Indít Alapítványnak egy kis leányvállalata, fiiláléja van Kovácsszénáján. A prevenció ideje alatt voltunk kint egy barátnőmmel egy maci-világkiállításon, és ezért nem voltam kint egy pénteken művészetterápiát csinálni velük. Megkérdezték, hol voltam, amúgy is hoztam nekik macicukorkát ajándékba. Maci-világkiállítás? Addig nem is hallot-tak erről, mert nem meséltem nekik a maciról, aztán a következő héten vittem be macikat, akkor projektív tesztként használtuk őket. Kitalálta az egyik, hogy varrjunk macit. Hát az nem volt „piskóta”. [...] Nagyon érdekesek lettek a macik, mindenkinek a saját személyisége benne volt: a perfekcionistaé tökéletes macija volt, a vagabundnak vagabund macija volt. Ide főleg gyerekek járnak terápiára, és így van egy macis csapat, akikkel együtt fogalmazzuk meg a problémákat. A gyermek kiválasztja, és a macik „eljátsszák” a történetet, kirakja a családját macikból, ez pszichodráma-módszer, de nagyon sok egyéb módszert is használók. Lehetne mással is ezt megtenni, lehetne nyuszi, lehetne más állat, lehetne baba, de lehetné-nek kövecskék is. Teljesen mindegy, mert a lényeg egyfajta feltérképezése az ő világának, ami minden területen megvalósulhat: lehetne ez rajzban is, festeni is szoktak, rajzolni, színezni. Nyilván valamilyen projektív történés ez. A macikat használjuk általában, és ezek a terá-piás macik, amiket használtak, eredetileg vegyítve voltak a többiekkel, akár eladhatóvá is válhattak, hiszen csak levették a polcra. [...] De én úgy gondoltam, hogy ezeket a macikat megőrzöm, amiket terápiában használunk. Egyrészt azért, mert ezek már valamit jelentenek, másrészt megigérem nekik, hogy itt találják legközelebb is. Ők a munkatárs-macik. Vannak a múzeumi macik, amik gyűjteménymacik, vannak átmenetileg itt lakó macik, akik mint kórházat veszik igénybe ezt a terepet, és itt várják a jó szerencséjüket: a javítást. Aztán van-nak itt hagyott macik, ők a menhelymacik. Menhely nekik ez a hely. Vannak árucikkmacik, akiket örökbe lehet fogadni. Érdekes, hogy néha átkerülnek különböző csoportba, egyszer-egyszer. Ez már négy rétege a maciknak. Nagyon kevés átjárás van egyébként. Van olyan is, aki itt mondjuk klinikai kezelést kapott maci volt, aztán itt ragadt, aztán valaki nagyon beleszeretett, és én azt eladtam neki. Előfordult. De nem akasztom a nyakába, hogy eladó, hanem valaki tényleg beleszeretett. A gyűjteménymacikat vásároltam vagy ajándékba kap-tam. Komoly jelentést hordoznak, valami módon én is kötődöm hozzájuk.

Az is érdekes, hogy hogyan jutok hozzá az alapanyagokhoz, szabásmintákhoz. A világban most már olyan kapcsolataim vannak... Nagyon sok hobbimacivarró van a világban. Például kézimunkázni szerető német, osztrák nők – közöttük nagyon sok macivarró van. Járatnak macivarró újságot, mert van egy ilyen lap. Olyan, mint a *Burda*, ilyenkor ő egy évet meg-rendel, abban van rengetegféle maci, azt levarrja egy az egyben, mert meg lehet rendelni a csomagot, pont olyan macianyagot lehet kapni: maciüzületet, maciszemet rendel hozzá. Ezek félig kész dolgok, ő egy reprodukív módját választja a macikészítésnek. Vannak designerek, macidesignerek, rettenetes maciféleségek is születnek. Én is kapcsolatban vagyok ezekkel. Nem nagyon szoktam vásárolni, néha különleges anyagokat, de azok is nagyon drágák. Azt szintén nem lehet érvényesíteni az itt eladott maci árban. Rengetegféle anyagot tartok, kis szériában, ezért aztán itt egyedi macik készülnek, amilyen macit én varrok, abból 1-2-3, max. 5 vagy 6 darab van, amennyi kitelik abból az anyagmennyiségből, ami éppen készleten

van, mert én nem tudok meg nem is akarok megvenni 20-25 méter anyagot, amit egy végben árulnak, de nagykereskedőktől csak nagy mennyiségben tudnék igazán jó macialapanyagot venni Magyarországon. A kisebb rövidáru- vagy méteráruboltok nem nagyon tartanak ilyesmit. Azért külföldről nagyon jól be tudok szerezni. A barátok már nagyon jól tudják, hogy mivel lehet nekem örömet szerezni. Macialapanyag és varrottú. Nem macivarrótú, de én arra használom, van egyfajta tű, amit nem lehet mindenütt kapni, és amerikai barátaim szoktak vele ellátni. Levélben szokott érkezni. Ez már egy nagyon komoly network, ami kialakult. Turkálóban is szoktam venni anyagokat, például szőrmetakarót, már találtam nagyon jókat például a Jysk-ben, meg az IKEA-ban is. [...] Az anyagok kiválasztása teljesen intuitív módon történik: ez jó lenne macinak. De összement gyapjúsál is remek hozzá, régi pulcsi. De van, hogy ráségíték egy kis főzőmosással is és én filcesítem.

A Brummogdával kapcsolatos vízióm kezdettől fogva olyasmi volt, hogy szeretném a tükörképét is ennek a kis helynek, a szomszédomat jó volna valamikor hozzákapcsolni. Majdnem volt rá lehetőség, de biztosan nem akkor volt itt az ideje. Egy ilyen kis maci-teázós helynek képezem el, de nem is mint üzleti vállalkozást, és nem is tudom, hogy a formáját hogyan csinálnám, mert a vízió az, hogy bárki, aki csak betér, ihat nálam egy teát. De annak nyilván vannak pénzügyi és egyéb vonzatai is. Valószínű, hogy ezt nem is lehetne úgy működtetni, nem volna szabad az ÁNTSZ miatt. Egyben egy helyben olvasós hely is lenne. Van nagyon sok jó macis irodalom már, a maciirodalmat lehetne forgatgatni. Amit még szeretnék, az egy kis havi újságja a Brummogdának. Azt hiszem, annak még nincs itt az ideje. Nem anyagilag, hanem valószínűleg nem tudnám megtölteni. Azt még ki kell majd találni. Meg persze az is vágyam, hogy maradjon fenn ebben a formában is, és nagyon meg leszek elégedve, ha tíz év múlva is ugyanúgy vizionálhatok tovább.

Nagyon érdekes, hogy vannak esetek, amikor csak bejön valaki, és azonnal megtalálja a maciját. Ez nekem nagy élmény. De ezek olyanok, mint az ihletek, szóval nem lehet kiprovokálni őket. Aztán az is nagy élmény, amikor egy kisgyerek itt úgy megnyugszik, hogy a szülei teljesen meglepődnek rajta, mennyire másképpen viselkedik itt, ilyenkor is nagyon hiszek abban, hogy ez egy jó hely. Abban, hogy ez egy hely. Persze van pár sikerélmény is, ami meghatározó. Volt egy alkalom, amikor egy néma, vagy addig meg nem szólaló gyerek itt megszólalt, kilenc év után. [...] Ez is a hely szelleme, mert nem tettem semmit érte effektíve, hanem csak úgy jött, és az apukája teljesen megdöbben. [...] Az apukája majdnem beleesett a hűtőszekrénybe a meglepetéstől. Ezek viszik tovább, hogy ilyen dolgok történnek, hogy érvényes ez a hely. Ezt tudom ebből kiolvasni.

Barátaim mindig segítenek, bátorítanak. Nem sok, de nagyon jó barátaim vannak. Anna évtizedek óta elválaszthatatlanul, vagy Ági barátnőm, mindkettő nagyon jó tükör. Mindig azt mondják, amit gondolnak. Mindig jókor szoktak jönni meg jelentkezni. Aztán az is annyira jó, hogy egyszer csak lesz egy új barát, aki úgy megfogja azt a pillanatot, amikor szükségem van valakire. Akár tényleg csak szóban, vagy akár a jelenléttel, hogy akár éjszaka is felhívhatnám, vagy ilyesmi. Hát voltak anyagi mélypontok. Például volt, hogy már nagyon el voltam keseredve, nem tudom, hogy oldottam volna meg azt a helyzetet. Akkor bejött egy régi ismerősöm, és beszélgettünk, eszembe se jutott, hogy mi fog történni. [...] Kérdezte: mi újság? Mondtam neki, hogy most fő a fejem, azt mondja, látja rajtam, hogy gondterhelt vagyok. Mondtam neki, hogy most azon töröm a fejem, hogy oldjam ezt meg: három hónappal el vagyok maradva a bérlettel. Délután felhívott, hogy elgondolkozott, odaadná nekem azt a háromhavi díjat, szeretné, ha ma én nyugodtan aludnék, hogy ne ezen golyóz-

zak. Nyilván kölcsön, de nem akart papírt se, amit én írtam, attól megőrült, teljesen kész volt. Ezek így fönntartják az embert. Ha abban torpannék meg, hogy most éppen tudok-e jól segíteni vagy jó segítő lenni, vagy mint terapeuta hogyan működöm, abban jó segítő társsam vagyok magamnak, mert mindig tudom, hogy mikor nem. [...] Olyankor nem szoktam klienseket fogadni. Ilyen esetben szemben van a Bizalom-rendelő, az ottani barátaimhoz szoktam segítségért fordulni. Az is fontos az ilyen mentálhigiénés krízisben, hogy az ember tudja, mit csináljon. Nem egy másik ember fogja megoldani, de azért egy ilyen szupervízió nagyon fontos.

Nem gondoltam volna, de nagyon terjed a híre ennek a helynek. Nagyon érdekes a visszacsatolás, mert én nem hirdetek sehol. Az a maximum, hogy kint van egy tábla, és néha belemegyek, hogy valaki csináljon velem riportot, de nem én kezdeményezek soha. Többségében jó emberek jönnek be. Nem volt még semmi kellemetlenség, valahogy a hely válogatja szerintem a bejövőket. Egyszer-kétszer volt olyan, hogy úgy éreztem, hogy felállok, hogy ne jöjjön beljebb valaki. Nagyon érdekes volt ez a pár alkalom, amikor próbáltam ott tartani, ahol még talán ki lehet az illetőt tuszkolni. Nem kellett kitéssékelni igazából senkit, egyetlenegyszer csak, és egyszer kellett elzavarni valakit. De csak azért, mert személyemben sértett meg. Nem hasonlítanak igazán azok az emberek sok mindenben egymásra, akik betérnek, már amennyire van alkalmam megismerni őket, mert persze nem mindenki tölt sok időt itt, annyit, hogy ez kiderüljön. De azért van közös tulajdonságuk. Azt gondolom, hogyha jól megismerném őket, akkor lenne egy csomó közös bennük. Biztos, hogy az értékendjük nagyon hasonló, nem sokat néznek TV-t, úgy gondolom, hogy zömében ebben közősek, nem szokott erről szó esni, csak nagyon áttételesen érzékelhető ez. Valami hasonló zenéket szeretnek. Úgy gondolom, sok embernek van magyarságtudata, meri mondani és kiteszi a kokárdát. Nem gondolja meg magát, mondjuk ebben az évben sem.

A macivarrás valahogy úgy zajlik egyébként, hogy betoppannak, keresnek valamit, én pedig felkínálom az alternatívákat, például mondom, mik az eladó macik, és ajánlom, hogy lehet varrni is, és az sokkal izgalmasabb ajándék, szebb is. „De jó! Tényleg?” Sokszor az van, hogy a vásárló elhívja a barátját, barátnőjét, akinek akarta adni a macit, és együtt varrják meg. Nagyon-nagyon sokféle motiváció van. Például volt egy nő, aki egy szombaton bejött, megbeszélte időpontja volt. Sok óra eltelt, mert egy nagyobb macit választott. A hölgy, akiről beszéltek, mindenképpen tudta, melyik macit szeretné csinálni. Kiválasztotta a kirakatból. Egyszer csak nagyon furcsa dolog történt. Felhívott engem a fiam, mondtam neki, hogy Zsomborkám, így Zsombi, úgy Zsombi... Egyszer csak látom, hogy a nő nagyon meglepődik és megmerevedik, hogy megkérdezheti-e, hogy az a Zsombor, akivel az előbb beszéltem, mi a vezetékneve? És akkor mondtam neki. Elkezdett nagyon sírni. Zokogott. Mondta, hogy kicsoda, kinek az anyukája. Az anyukája volt Zsombor fiam egy nagyon jó barátjának. Hat éve halt meg az a fiú. Azt mondja a nő, hogy utána többször járt hozzá Zsombor őt vigasztalni. Én ezt nem tudtam. Nagyon büszke voltam a gyermekemre. Ezt a kis macit a meghalt fia emlékére varrja. Például neki motiváció volt, hogy emlékébe csinálta. De általában ajándékba varrják, együtt, külön, egymásnak.